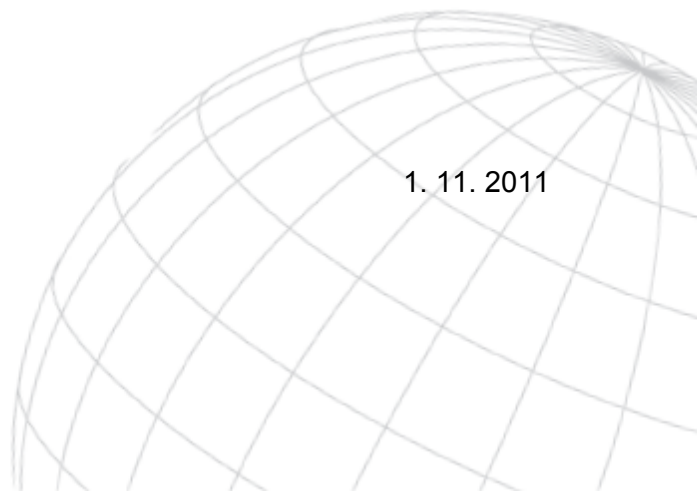

Významné osobnosti druhého vojenského mapování (Františkova)

**Vybrané významné osobnosti z řad vojenských důstojníků,
topografů a kartografů podílejících se na technické
realizaci druhého vojenského mapování.**

Ing. Martina Vichrová, Ph.D.

1. 11. 2011

Přehled osobností:

Vinzenz Freiherr von Augustin

Franz Xaver Richter von Binnenthal

Ludwig August Freiherr von Fallon

August von Fligely

Joseph Liesganig

Anton Freiherr Mayer von Heldensfeld

Johann Joseph Wenzel Anton Franz Karl Graf Radetzky von Radetz

Franz Xaver Freiherr von Zach

Vinzenz Freiherr von Augustin

(* 27. březen 1780 Budapešť, † 6. březen 1859 Vídeň)

Vinzenz von Augustin (viz obr. 1) se narodil 27. března 1780 v Pešti (dnešní Budapešť). V pouhých 14 letech (roku 1794) vstoupil do rakouské armády a v roce 1800 byl odvelen v hodnosti nadporučíka (*Oberleutnant*) k praporu Siegenfeld (*Batalion Siegenfeld*). O rok později odešel na akademii do Vídeňského Nového Města, kde se zúčastňoval přednášek z matematiky. V matematice brzy natolik vynikal, že se již po dvou letech stal asistentem profesora. Roku 1806 byl přidělen k triangulaci. V zimě 1806 – 1807 vedl ve Vídni pro důstojníky pověřené triangulačními pracemi přednášky o úhlových měřeních a s ním souvisejících výpočtech (jednalo se o přednášky z díla: *Méchain et Delambre: Base du système métrique décimal, ou mesure de l'arc, du méridien compris entre les parallèles de Dunkerque et Barcelone, exécuté en 1792 et années suivantes. Tome I. Paris. Janvier 1806.*), (Nischer 1925: 122).

Roku 1807 byl jmenován vedoucím triangulační čety a o rok později povýšen do hodnosti kapitána (*Hauptmann*). Během války roku 1809 byl odvelen do generálního štábu arcivévody Karla a v následujících dvou letech (1810 – 1811) pověřen základnovým měřením. Po bitvě u Kulmu, které se zúčastnil jako důstojník generálního štábu polního maršála knížete Schwarzenberga, byl povýšen do hodnosti majora (*Major*).

V následujících letech byl pověřen triangulačními pracemi a několikrát povýšen: 1817 – podplukovník (*Oberstleutnant*), 1821 – plukovník (*Oberst*), 1831 – generálmajor (*Generalmajor*) a 1838 – „podmaršál“¹ (*Feldmarschalleutnant*).

Augustin se významně zasadil o reorganizaci rakouského dělostřelectva. Věnoval se též konstrukci a zlepšování zbraní pro pěší vojsko, zavedl pravidelné kontroly zbraní, funkci zbrojmistra, sám pak učil vojáky jak se zbraněmi zacházet a jak je čistit. Za celoživotní službu v rakouské armádě byl několikrát vyznamenán. Zemřel 6. března roku 1859 ve Vídni, ve věku 79 let.

Informace čerpány z: (Nischer 1925: 130 – 133).

Obr. 1 Vinzenz Freiherr von Augustin (Wikipedia 2011a).

¹ Jedná se o volný překlad, český ekvivalent k hodnosti Feldmarschalleutnant nebyl nalezen. „Podmaršál“ byl asistent a zástupce polního maršála.

Franz Xaver Richter von Binnenthal

(* 1759 Vídeň, † 12. Srpen 1840 Linec)

Franz Xaver Richter von Binnenthal (viz obr. 2) se narodil roku 1759 ve Vídni². Na začátku prosince roku 1781 působil jako mapér v hraničních oblastech Temešvárského Banátu. V následujících letech byl několikrát povýšen:

- 1784 – kadet – mapér (*Mappierungskadett*),
- 1789 – nadporučík (*Oberleutnant*),
- 1793 – kapitán (*Hauptmann*),
- 1797 – major (*Major*),
- 1799 – podplukovník (*Oberstleutnant*).

V roce 1802 se oženil s dcerou vojenského generála Angelikou Zach. Od roku 1805 byl plukovníkem štábu generálního ubytovatele (*Generalquartiermeisterstab*), o rok později se stal vedoucím nově zřízené triangulační kanceláře při štábu generálního ubytovatele. Roku 1810 vydal instrukce, které měly zajistit jednotný postup při mapování a výpočetních pracích³.

Obr. 2 Olejomalby od Johanna Petera Krafta z let 1814 – 1815: Franz Xaver Richter von Binnenthal (Křen a Marx 2009) – vlevo a jeho žena Maria Angelica Richter von Binnenthal (Passion for Paintings 2009) – vpravo.

Pod Binnenthalovým velením byla v letech 1806 – 1811 budována vojenská triangulace na území Dolního a Horního Rakouska, Čech, Moravy a Slezska, Korutan, Salzburgu, Štýrska, Uher a Chorvatska. V prosinci 1811 byl nucen z finančních důvodů přerušit buď triangulační, nebo mapovací práce. Zvolil přerušit triangulační práce, což zajistilo plynulý průběh mapování, protože triangulace byla v té době vybudována na několik let dopředu a mapovací práce mohly plynule pokračovat.

Roku 1813 byl povýšen do hodnosti „podmaršála“ (*Feldmarschalleutnant*), 1. října 1815 jmenován druhým držitelem (*zweiter Inhaber*) a roku 1832 prvním držitelem (*ester Inhaber*) 14. pěšího pluku (*Infanterieregiment Nr. 14*). S odchodem do penze (8. února 1836) se stal polním zbrojmistrem (*Feldzeugmeister*). Zemřel 12. srpna 1840 v Linci.

Informace čerpány z: (Nischer 1925: 149 – 151).

² V (Nischer 1925: 149) je též uveden rok 1768, avšak vzhledem k následujícím Binnenthalovým aktivitám je rok 1759 pravděpodobnější.

³ 1. května 1810 byla v dvorské a státní tiskárně (*Hof- und Staatsdruckerei*) vydána instrukce: „*Instruction für die bey der k.k. österreichischen Landes-Vermessung angestellten Heren Officiere*“, (Binnenthal 1810) a 1. srpna téhož roku „*Instruction für die im Calcul-Bureau der k.k. österreichischen Landes-Vermessung angestellten Herren Officiere*“.

Ludwig August Freiherr von Fallon

(* 1776 Namur, † 4. září 1828 Vídeň)

Ludwig August von Fallon (viz obr. 3) se narodil roku 1776 v Namuru (území tehdejšího Rakouského Nizozemí, dnešní Belgie). Vystudoval akademii pro budoucí inženýry (*Ingenieurakademie*). 1. září 1796 vstoupil do armády jako kadet a po necelém roce (1. srpna 1797) byl povýšen do hodnosti poručíka (*Leutnant*). Nadále v armádě působil jako vojenský inženýr. Roku 1805 publikoval pojednání o výškovém barometrickém měření, včetně výpočtů a výsledků se zdůrazněním důležitosti volby referenční hladiny moře pro určování výšek a kótování map. V témže roce (8. prosince 1805) byl povýšen do hodnosti kapitána (*Hauptmann*) a přeložen ke štábu generálního ubytovatele (*Generalquartiermeisterstab*), kde pod velením plukovníka štábu Richtera pracoval na vojenské triangulaci v Dolním Rakousku, Štýrsku a na Moravě. Dne 13. srpna 1808 byl povýšen na majora (*Major*), o rok později (29. září 1809) na podplukovníka (*Oberstleutnant*) a roku 1813 na plukovníka (*Oberst*). V následujících dvou letech vedl operační kancelář fortifikačního úřadu. Od roku 1816, poté co byl jmenován ředitelem triangulace rakouských provincií (s výjimkou italských území, Dalmácie a pobřeží Jaderského moře), vedl astronomicko-trigonometrické práce při mapování. Podléhala mu též výpočetní kancelář (*Kalkülbureau*).

Pod Fallonovým velením byla v letech 1816 – 1819 budována triangulace na území Tyrolska, Ilyrie, Uher podél Dunaje, Vorarlbergu a v Galicii, roku 1818 byly trigonometricky určovány výšky bodů (*Trigonometrische Nivellierung*) na území Čech a Moravy mezi Chebem (*Eger*) a Šumperkem (*Mährisch Schönberg*).

V roce 1817 vyhotovil přehledový list mapovacích sekcí 1:28 800 včetně tzv. atlasových listů 1:144 000 souvisle pro celou rakouskou monarchii a vedl zkušební triangulační práce stabilního katastru v Mödlingu. V následujícím roce zpracoval instrukci pro vojenskou triangulaci a o rok později též instrukci pro katastrální triangulaci.

Fallon usiloval o vydání soupisu poznatků, které získal při astronomicko-trigonometrických měřeních. Dílo mělo být vydáno pod názvem: *Archiv der astronomisch-trigonometrischen Vermessung der k.k. österreichischen Staaten. Nach den Acten der k.k. Militär- und Cadastral-Triangulierungs-Direction, redigirt von L.A.Fallon etc.* Přestože měl od štábu generálního ubytovatele (*Generalquartiermeisterstab*) příslušná povolení, k vydání spisu tak, jak Fallon původně zamýšlel, nedošlo (nebyly vydány všechny tři díly, autor byl nucen jednotlivé části zkracovat a přepracovávat). Během života však vydal další díla, jejichž seznam je uveden v (Nischer 1925: 143). Ludwig August von Fallon zemřel 4. září 1828 ve Vídni.

Informace čerpány z: (Nischer 1925: 136 – 143).

Obr. 3 Ludwing August Freiherr von Fallon (Nischer 1925: 136).

August von Fligely

(* 1810 Janów, † 1879 Vídeň)

August von Fligely se narodil roku 1810 v Janově v tehdejší Galicii (dnes Polsko). Po dokončení studií nastoupil na vojenskou akademii ve Vídeňském Novém městě. v letech 1836 – 1852 byl přeložen ke štábu generálního ubytovatele (*Generalquartiermeisterstab*). Roku 1852 byl referentem vojenského odboru vrchního armádního velení. V následujícím roce (12. května 1853) se vrátil zpět na štáb generálního ubytovatele, kde od roku 1854 vedl Vojensko-geografický institut (*Militär-geographischen Institut*).

August von Fligely se zabýval především triangulací a mapováním. Od roku 1861 se podílel na evropském stupňovém měření. Zasadil se o zavedení heliogravury při tvorbě map. 1. dubna 1872 byl penzionován, avšak až do roku 1875 zůstal prezidentem Rakouské komise pro stupňové měření (*Österreichischen Gradmessungskommission*). Zemřel 12. dubna roku 1879 ve Vídni (Wikipedia 2011d).

Informace čerpány z: (Nischer 1925: 184 – 185).

Joseph Liesganig

(* 13. únor 1719 Gratz, † 4. březen 1799 Lemberg)

Josef Liesganig se narodil 13. února 1719 v Gratzu. V 15 letech vstoupil do řádu jezuitů, kde dokončil studium filozofie. Roku 1744 se stal profesorem rétoriky v Linci. V následujících letech působil jako kazatel či profesor matematiky. V letech 1756 – 1773 byl prefektem vídeňské hvězdárny, poté profesorem na vídeňské univerzitě.

Na příkaz císařovny Marie Terezie zahájil roku 1762 stupňové měření. Přibližně ve směru vídeňského poledníku vybudoval a zaměřil triangulační řetězec od Soběšic u Brna (*Sobieschitz bei Brünn*) až k Varaždínu (*Warasdin*), do kterého připojil dle (Hofstätter 1989: 23) dvě základny: Seyring – Glinzendorf (délka 6387,87 vídeňských sáhů = 12,114 km) a Wiener Neustadt – Neunkirchen (délka 6410,9 vídeňských sáhů = 12,158 km).

Monument na severním konci základny u Vídeňského Nového Města je na obr. 4, náčrt triangulačního řetězce je na obr. 6.

Roku 1769 provedl druhé stupňové měření v Uhrách včetně zaměření dvou základen (Hofstätter 1989: 23) a (Kretschmer, Dörflinger a Wawrik 2004: 81). Podrobněji je Liesganigova triangulace popsána v (Nischer 1925: 79 – 80).

V letech 1772 – 1774 vedl mapování nově získaných území monarchie – Galicie (*Galizien*) a Lodomerie (*Lodomerien*). Ukázka z mapy Galicie a Lodomerie (detail zeměměřičů) je na obr. 5. Mapování nepředcházelo budování geodetických základů. Mapa byla určena pouze k politickým účelům, neodpovídala tedy tehdejším požadavkům kladeným na vojenské mapy. Josef Liesganig zemřel 4. března 1799 v Lembergu (dnešní Ukrajina).

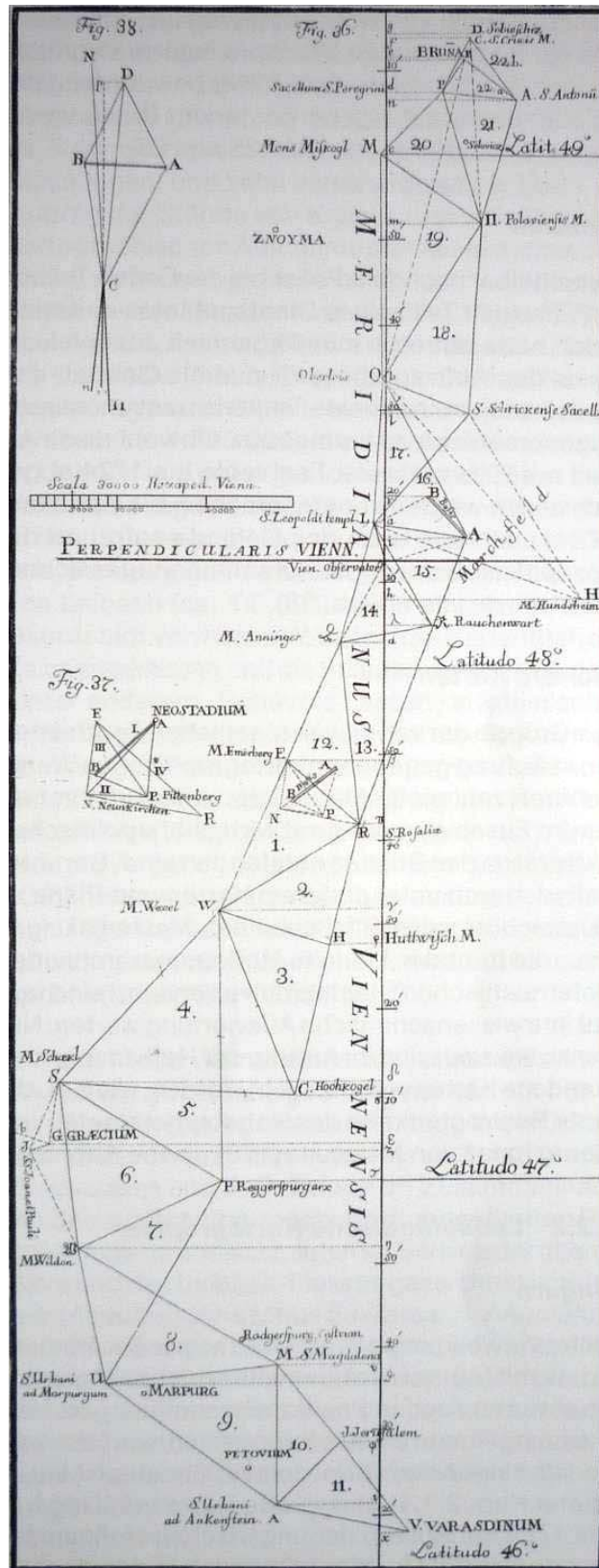
Informace čerpány z: (Nischer 1925: 76 – 80).

Obr. 5 Detail zeměměřičů na mapě Galicie a Lodomerie od J. Liesganiga, (Liesganig 1780).

Obr. 4 Monument na severním konci Liesganigovy základny u Vídeňského Nového Města vybudované roku 1762 (Hofstätter 1989: 23).

Obr. 6 Náčrt triangulačního řetězce vybudovaného J. Liesganigem v rámci stupňového měření 1762 – 1769. Obrázek převzat z (Kretschmer, Dörflinger a Wawrik 2004: 81).

Anton Freiherr Mayer von Heldensfeld

(* 1765 Praha, † 2. červen 1842 Verona)

Anton Mayer von Heldensfeld (viz obr. 7) se narodil roku 1765 v Praze. Po ukončení vojenské akademie ve Vídeňském Novém Městě nastoupil v roce 1783 k pěšímu pluku (*Infanterieregiment*). Za zásluhy, které prokázal v bojích, byl povýšen nejprve do hodnosti nadporučíka (*Oberleutnant*) a později majora (*Major*). Po bitvě u Würzburgu (září 1796), které se účastnil, byl za zásluhy v boji povýšen do hodnosti podplukovníka (*Oberstleutnant*). Následovalo povýšení do hodnosti plukovníka (*Oberst*) roku 1799 a vyznamenání vojenským řádem Marie Terezie, rytířským křížem (*Ritterkreuz des Militär-Maria-Theresien-Ordens*) roku 1801. V letech (1801 – 1804) vedl mapování Západní Galicie (*Westgalizien*), poté byl odvelen do Německa a Tyrol. Roku 1809 byl jmenován do hodnosti „podmaršála“ (*Feldmarschalleutnant*). O pět let později byl odvelen do Itálie, kde vedl blokádu měst Mantua a Legnano, po ukončení blokády byl velitelem města Mantua. V únoru 1836 byl s titulem polního zbrojmistra (*Feldzeugmeister*) penzionován. Anton Mayer von Heldensfeld zemřel 2. června 1842 ve Veroně v Itálii.

Obr. 7 Anton Freiherr Mayer von Heldensfeld (Ebert 2009).

Informace čerpány z: (Nischer 1925: 108 – 109).

Johann Joseph Wenzel Anton Franz Karl Graf Radetzky von Radetz

(* 2. listopad 1766 Třebnice, † 5. leden 1858 Miláno)

Jan Josef Václav hrabě Radecký z Radče se narodil 2. listopadu 1766 na zámku v Třebnicích v Jižních Čechách. V pěti letech odjel za svým dědem do Prahy, kde začal chodit do školy. Poté studoval v Brně a ve Vídni. Přestože ho lákala vojenská kariéra, po maturitě se věnoval studiu právní vědy, protože v té době byl shledán tělesně nezpůsobilým k vojenské službě.

Roku 1784 byl odveden a nastoupil službu jako kadet u 2. kyrysnického pluku⁴ (2. *Kürassierregiment*). V letech 1788 – 1789 se účastnil války s Tureckem, 1792 – 1795 vojenských tažení v Nizozemí a na Rýnu. V následujících letech byl několikrát povýšen do hodnosti: setník (*Rittmeister*), major (*Major*) a roku 1799 plukovník (*Oberst*), generál major (*Generalmajor*), „podmaršál“ (*Feldmarschallleutnant*).

Obr. 8 Johann Joseph Wenzel Anton Franz Karl Graf Radetzky von Radetz (Jan Josef Václav hrabě Radecký z Radče) (Wikipedia 2011b).

Obr. 9 Radeckého hrob na Heldenbergu (Wikipedia 2011b).

Aktivně se účastnil napoleonských válek. Roku 1805 byl odvelen do Itálie, kde v hodnosti generálmajora velel třetímu kyrysnickému pluku, po bitvě u Wagramu (1809) byl jmenován šéfem generálního štábu, podílel se na plánování bitvy u Lipska (1813). V následujících letech působil ve vrchním velení rakouské armády. V době míru působil jako divizní velitel (*Divisionär*) v Ödenburgu, Budapešti a od roku 1821 jako velitel pevnosti (*Festungskommandant*) v Olomouci. V letech 1831 – 1857 byl jmenován vrchním velitelem rakouské armády v Lombardsko-benátském království (*Lombardo-venezianischen Königreich*) – roku 1836 byl povýšen do hodnosti polního maršála (*Feldmarschall*).

Teprve 28. února 1857, tj. ve věku 90 let, odešel do penze. Během Radeckého 72-leté služby v rakouské armádě vládlo monarchii celkem 5 císařů! Během dlouholetého působení v rakouské armádě obdržel 146 vojenských vyznamenání mezi nimi i vojenské řády Marie Terezie – rytířský kříž (*Ritterkreuz des Militär-Maria-Theresien-Ordens*) a velký kříž (*Großkreuz des Militär-Maria-Theresien-Ordens*) a řád zlatého rouna (*Orden vom Goldenen Vlies*).

Hrabě Radecký byl významným českým šlechticem a rakouským vojenským velitelem první poloviny 19. století. Zemřel 5. ledna 1858 při nehodě v Miláně. Pochován byl 19. ledna 1858 na Heldenbergu v Dolním Rakousku.

Informace čerpány z: (Wikipedia 2011b).

⁴ Kyrysník byl člen těžkého vojenského jezdeckta, k jeho základnímu vybavení patřil hrudní plát, palná a sečná zbraň.

Franz Xaver Freiherr von Zach

(* 4. června 1754 Budapešť, † 2. září 1832 Paříž)

Franz Xaver von Zach se narodil 4. června 1754 v Pešti (dnešní Budapešť)⁵. Byl velmi nadaným a horlivým studentem matematiky. Vstoupil do císařské armády a záhy se stal důstojníkem. Účastnil se měření pod vedením J. Liesganiga (viz výše). Po návratu ze studijní cesty do Londýna vystoupil z armády a působil jako učitel u hraběte Brühla.

Roku 1786 vstoupil do armády vévody Ernsta von Sachsen-Gotha-Altenburg jako nadstrážmistr (*Oberstwachmeister*) a záhy se stal nadporučíkem (*Oberleutnant*). Po vévodově smrti doprovázel jeho vdovu, vévodkyni Karoline, v letech 1804 – 1805 na cestách po Francii a Itálii. V letech 1787 – 1806 vedl na Seebergu u Gothy hvězdárnu (na území dnešního Německa – spolková země Durynsko), kterou sám založil. Přičinil se též o založení hvězdáren v Itálii (u měst Neapol a Lucca).

V roce 1820 byl povýšen do hodnosti generálmajora (*Generalmajor*). V následujících letech cestoval po Švýcarsku. Roku 1827 odcestoval do Paříže, kde podlehl tamní epidemii cholery a 2. září 1832 zemřel.

Obr. 10 Franz Xaver Freiherr von Zach (Wikipedia 2011c).

Informace čerpány z: (Nischer 1925: 151 – 152).

⁵ V (Nischer 1925: 151) je uvedeno místo narození Bratislava (Preßburg), v (Wikipedia 2011c) je uvedeno místo narození Pest, dnešní Budapešť.

Prameny a literatura

BINNENTHAL, R. (1810). *Instruction für die bey der k. k. österreichischen Landes-Vermessung angestellten Herren Officiere*. Wien. Bibliothek des Österreichischen Staatsarchivs, Wien, sign. I d 21.

EBERT, J. F. (2009) *Die Österreichischen Generäle 1792 – 1815. Feldzeugmeister Mayer von Heldensfeld*. Poslední úpravy listopad 2003 (citováno 8. září 2009).

www.napoleon-online.de/AU_Generale/html/mayer.html

HOFSTÄTTER, E. (1989). *Beiträge zur Geschichte der Österreichischen Landesaufnahmen*. Wien: Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen. str. 61 – 97.

KRETSCHMER, I. – DÖRFLINGER, J. – WAWRIK, F. (2004) *Österreichische Kartographie: Von den Anfängen im 15. Jahrhundert bis zum 21. Jahrhundert* (15). Wein: Institut für Geographie und Regionalforschung der Universität Wien, Kartographie und Geoinformation. ISBN: 3-900830-51-7.

KŘEN, E. – MARX, D. (2009) *Web Gallery of Art*. (citováno 8. září 2009).

www.wga.hu/frames-e.html?html/k/krafft/richter2.html

LIESGANIG, J. (před 1780). *Regna Galiciae et Lodomeriae Joseph II. at M. Theresiae Augg.* Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv- Finanz- und Hofkammerarchiv Wien, sign. A-004.

NISCHER, E. (1925). *Österreichische Kartographen: Ihr Leben, Lehren und Wirken*. Wien: Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst. str. 108 – 143.

Passion for Paintings (2009). (citováno 28. listopadu 2009).

www.passionforpaintings.com/art-gallery/johann-peter-krafft-painter/maria-angelica-richter-von-binnenthal-oil-painting-reproduction

Wikipedia (2011a). Die freie Enzyklopädie. Vinzenz von Augustin.

Poslední úpravy 7. dubna 2011 (citováno 8. září 2011).

http://de.wikipedia.org/wiki/Vincenz_Freiherr_von_Augustin

Wikipedia (2011b). Die freie Enzyklopädie. Josef Wenzel Radetzky von Radetz.

Poslední úpravy 18. září 2011 (citováno 9. října 2011).

http://de.wikipedia.org/wiki/Josef_Wenzel_Graf_Radetzky_von_Radetz

Wikipedia (2011c). Die freie Enzyklopädie. Franz Xaver von Zach.

Poslední úpravy 26. července 2011 (citováno 22. října 2011)

http://de.wikipedia.org/wiki/Franz_Xaver_von_Zach

Wikipedia (2011d). Die freie Enzyklopädie. August von Fligely

Poslední úpravy 23. října 2011 (citováno 1. listopadu 2011).

http://de.wikipedia.org/wiki/August_von_Fligely